Eugen Pavel Barbul, un bibliolog născut pe plaiuri sătmărene

Dr. VIOREL CÂMPEAN
MARTA CORDEA
Biblioteca Județeană Satu Mare

Abstract

Eugen Pavel Barbul, a bibliologist born on the lands of Satu Mare

The article presents aspects of the life and work of Eugen Pavel Barbul, the first Romanian director of the Central University Library of Cluj, between 1920-1935. The personality of the bibliologist Eugen Pavel Barbul, originally from the place of Lipău, Satu Mare, is shaped by his activity at the head of the Library in Cluj, the volumes he signed over time and his publicistic contributions to the journals whose editor he was. There are also presented some glimpses of the political activity of Eugen Pavel Barbul as well as instants of his family and friends, Octavian Goga for instance.

Keywords: *Eugen Pavel Barbul, bibliology, Central Universitaty Library of Cluj, Barbul family.*

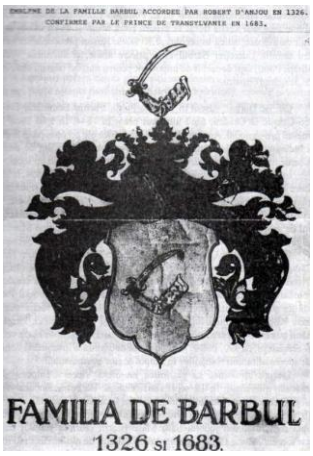
Plaiurile Sătmarului au dat patrimoniului național mai mulți bibliologi, atât în trecut, cât și în zilele noastre. Unul dintre acești cărturari apropiați ai cărții și bibliotecilor a fost Eugen Pavel Barbul. El este consemnat în marile dicționare biografice naționale, dar și într-o lucrare dedicată personalităților sătmărene;[1] rostul studiului nostru este și acela de a completa informațiile despre această personalitate remarcabilă. A văzut lumina zilei în Lipău,

[1] Claudiu Porumbăcean, Bujor Dulgău, ***Oameni din Sătmar***, Satu Mare, 2000, p. 19; Lucian Predescu, ***Enciclopedia României. Cugetarea. Material românesc. Oameni și înfăptuiri***, București, ediție anastatică, 1999, p. 80.

BDD-A30297 © 2013 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:42:37 UTC)

localitate aflată pe valea Someşului, la 23 ianuarie 1875,[2] părinţi fiindu-i Augustin Barbul şi Vilhelmina Kolbusewski.

Familia Barbul de Gaura (azi această localitate se numeşte Valea Chioarului, jud. Maramureş) a fost înnobilată la 1680 de către Mihail Apafi pentru servicii militare.[3] În tradiţia descendenţilor s-a păstrat informaţia că familia Barbul ar fi fost înnobilată încă din 1326, pentru meritul organizării grănicerilor români pe drumul sării din zona Chioarului. Un membru al familiei Barbul, originar din Cernăuţi, s-a remarcat în luptele de la Gaura şi Samezo (probabil Sósmező, de-a lungul istoriei localitatea apare cu amândouă aceste denumiri; astăzi Glod, jud. Sălaj), salvându-l de la moarte pe Carol Robert de Anjou. A dobândit titlul nobiliar, precum şi dreptul de a se reaşeza în vatra originară sătmăreană de unde fusese gonit de către noua ordine instaurată de maghiari.

O altă informaţie precizează că Ştefan Barbul din Gaura a primit un „*armales*" la Alba Iulia în 16 aprilie 1679, precum şi un blazon, în următoarea componenţă: scut înalt dreptunghiular, în al cărui câmp era plasat un grifon cu laba dreaptă ridicată, în care ţinea o sabie curbă; deasupra coroanei regeşti, care domina coiful închis, se afla un braţ retezat din umăr, strângând în pumn trei roze.[4]

Bunicul lui Eugen Pavel, arhidiaconul Chiriac Barbul,[5] s-a afirmat în grupul de intelectuali români sătmăreni, luptători pentru drepturi naţionale.

---

[2] DJAN Satu Mare, ***Colecţia Registrelor parohiale şi de stare civilă***, Dosar 857, f. 27 v.

[3] Ioan Cavaler de Puşcariu, ***Date istorice privitoare la familiile nobile române***, Cluj-Napoca, 2003, vol. I, p. 18; ***Idem***, vol. II, p. 13.

[4] Valer Hossu, ***Nobilimea Chioarului***, Baia Mare, 2003, p. 164.

[5] **Chiriac Barbul** (1820-1896). A absolvit teologia la Oradea. S-a căsătorit cu Ana Vaida-Voievod şi a fost hirotonit la 18 decembrie 1844. A slujit la Şiria,

BDD-A30297 © 2013 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:42:37 UTC)

Cât despre tatăl bibliologului, Augustin, a fost mare proprietar de pământ la Lipău şi s-a căsătorit cu Wilhelmina Kolbusewski, fiica unui colonel refugiat din motive politice din Polonia în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, originară tot dintr-o familie nobiliară. Cât au locuit la Lipău, în familia acestora s-au născut nu mai puţin de 12 copii, Eugen Pavel fiind al doilea.

Eugen Pavel a urmat studiile gimnaziale şi liceale la piariştii din Carei,[6] în afară de clasa II-a de gimnaziu pe care a urmat-o la Oradea, unde i-a avut colegi pe viitorii preoţi greco-catolici Ioan Kuuk, Aurel Mureşan, Victor Terovan şi Mihail Vida.[7] La Carei, unde a urmat clasele a III-a, a V-a, a VI-a, a VII-a şi a VIII-a gimnaziale, printre colegi i-am remarcat pe viitorii preoţi greco-catolici Ioan Clintoc, Aurel Mureşan, în toţi aceşti ani diriginte fiindu-i profesorul de limbile maghiară, germană şi latină, Novák Béla.

A urmat studii de teologie la Oradea, când a beneficiat de o bursă din partea Fundaţiei „Vulcaniana,"[8] apoi la Budapesta, pe parcursul anului universitar 1893/1894[9] şi Esztergom, în anul universitar 1894/1895.[10] Tot la Budapesta, a studiat între anii 1897-1900 la Facultatea de Litere şi Filosofie, obţinând doctoratul în litere şi filosofie la data de 15 martie 1900.[11]

În anul 1900, Octavian Goga îşi începe studiile la Budapesta. O prietenie trainică îi va lega pe cei doi oameni de cultură români. Prietenia cu

---

Cărăşeu, Bicău, Lipău şi Carei. Cât a slujit în această ultimă parohie a deţinut şi funcţia de arhidiacon al părţilor sătmărene.

[6] Stelian Popescu-Segarcea, ***Dezvoltarea învăţământului în oraşul Carei, de la începuturi, până la eliberare***, Carei, 1977 (manuscris), p. 80.

[7] ***A Prémontrei Kanonokrend Nagyváradi Kath. Főgymnasium Értesitője az 1886-87 tanévről*** *(Anuarul Gimnaziului Superior aparţinător ordinului premonstratenşilor)*, Nagyvárad, 1887, p. 80-81.

[8] ***Schematismus Venerabilis Cleri Dioecesis Magno-Varadinensis Gr. R. Cath. Pro anno MDCCCXC***, Magno-Varadini, 1890, p. 153.

[9] Cornel Sigmirean, ***Istoria formării intelectualităţii româneşti din Transilvania şi Banat în epoca modernă***, Cluj-Napoca, 2000, p. 348.

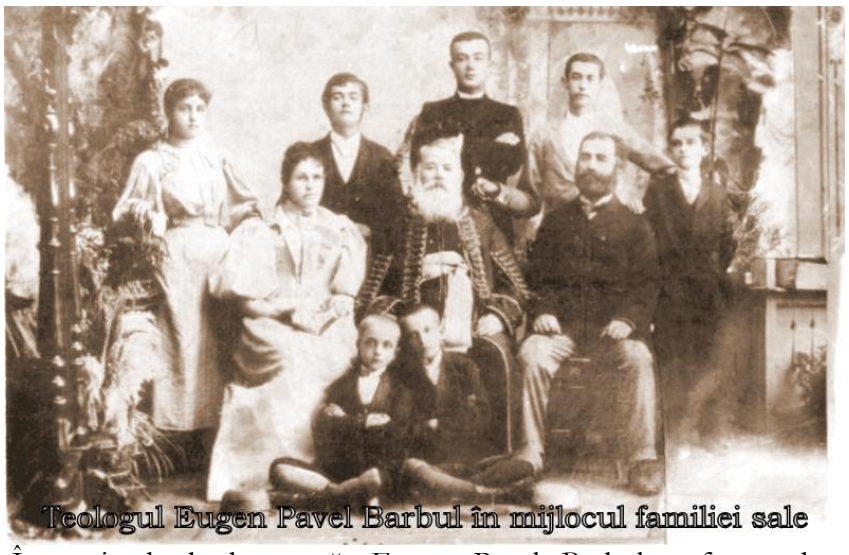
[10] ***Schematismus Venerabilis Cleri Dioecesis Magno-Varadinensis Gr. R. Cath. Pro anno MDCCCXCV***, Magno-Varadini, 1895, p. 146.

[11] Cornel Sigmirean, ***op. cit.***, p. 434.

BDD-A30297 © 2013 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:42:37 UTC)

Octavian Goga este confirmată şi de numirea lui Eugen Pavel Barbul în funcţia de prefect al judeţului Arad în timpul efemerei guvernări Goga-Cuza.

A activat ca profesor secundar în oraşul studenţiei, Budapesta, între 1900-1902, îndeplinind din 1901 şi funcţia de bibliotecar al Universităţii. În această funcţie a avansat până la rangul de prim-bibliotecar. Va căuta neîncetat să-şi perfecţioneze cunoştinţele şi studiile, astfel că, în semestrul 2 al anului universitar 1902/1903 şi semestrul 1 al anului universitar următor, îl găsim frecventând cursurile facultăţii de Drept şi Ştiinţe Politice din Budapesta.[12] În anul universitar 1903/1904 a început să studieze la aceeaşi instituţie şi fratele său, Ilie Carol (1883-1946), viitor doctor în drept, subprefect şi prefect al judeţului Satu Mare.

Teologul Eugen Pavel Barbul în mijlocul familiei sale

În perioada budapestană, Eugen Pavel Barbul a fost redactor-responsabil la revista ***Szent-Lőrinci Céllövészeti Lapja***. Această publicaţie apărea de patru ori pe an. Primul număr al revistei are pe prima pagină o

[12] ***Ibidem***, p. 382.

BDD-A30297 © 2013 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:42:37 UTC)

fotografie cu omul politic Szemere Miklós,[13] cu care era într-o relaţie strânsă, la un moment dat fiindu-i secretar personal. Acest om politic a iniţiat o serie de activităţi menite să faciliteze tineretului accesul la învăţarea tragerii la ţintă: a construit pe proprietatea sa o casă special amenajată în acest scop, a stipendiat un curs de tragere la ţintă şi a organizat un concurs internaţional. Toate acestea le-a iniţiat pentru a pregăti tineretul pentru apărarea patriei.

De asemenea, a fost redactorul revistei ***A Cél*** în primii trei ani de apariţie a acesteia; potrivit volumului ***Erdélyi Lexikon***, a deţinut funcţia de redactor în primii patru ani de apariţie a revistei.[14] ***A Cél*** şi-a început apariţia în 1910, ca „*revistă socială, economică şi de sport.*" Primul ei redactor a fost Dr. Eugen Barbul, fiind urmat de Kállay Ubul şi Dr. Dobák Emil, apoi de baronul dr. Nyáry Antal, iar la urmă de Farkas Zoltán. A publicat şi articole antisemite, dar numărul acestora a fost mult mai mic în comparaţie cu cele care se preocupau de strădaniile naţionalităţilor, de pildă unitatea ceho-slovacă. Făcând o retrospectivă a revistei începând cu 1920, se poate recunoaşte faptul că zvonurile cuprinse în paginile ei, de exemplu cele privind acţiunile antimaghiare ale lui Scotus Viator (R. W. Seton-Watson) sau cele privind atitudinea francmasonilor faţă de monarhie, nu au fost nefondate.[15] Pe parcursul celor 3 ani, 1910-1912, în care a îndeplinit funcţia de redactor-şef al acestei reviste, Eugen Barbul a semnat în paginile publicaţiei, numeroase articole cu tematică foarte diversă.

S-a căsătorit cu Lucreţia Ionescu (1889-1978), fiica notarului Gheorghe Ionescu din localitatea Ciuciu (astăzi Vârfurile, jud. Arad). S-au cunoscut la Budapesta în anul 1910. Lucreţia povesteşte foarte frumos

[13] **Szemere Miklós** (1856-1919). Om politic, a deţinut un rol important în viaţa socială şi culturală maghiară.

[14] ***Erdélyi Lexikon***, Oradea, 1928 (Tipărit la „Presa Liberă", Satu Mare) *apud* http://mek.oszk.hu/10100/10154/10154.pdf.

[15] http://www.kalligram.eu/Kalligram/Archivum/2010/XIX.-evf.-2010.-aprilis-Celine/Verzo-Magyarorszag.

BDD-A30297 © 2013 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:42:37 UTC)

întâlnirea cu junele Barbul şi împrejurările care au dus la căsătoria lor.[16] Logodna a avut loc la 15 august 1910 în Budapesta, în prezenţa membrilor celor două familii. Din cauza unei deplasări în Anglia, Octavian Goga nu şi-a putut onora promisiunea de a-i fi naş tinerei Lucreţia.

Socrul lui Eugen Pavel Barbul avea să cadă pradă răzbunării sălbatice a maghiarilor după Marea Unire din 1918, fiind împuşcat pe marginea gropii mormântului, săpată de el însuşi, în oraşul Mezőtur. Locul său de veci se află în incinta cimitirului „Eternitatea" din Arad, pe monumentul funerar fiind înscris un text aparţinând lui Octavian Goga.

În toamna anului 1919 a fost ales deputat în Parlamentul României, candidând în circumscripţia Cărăşeu. Fraţii Eugen Pavel şi Ilie Carol Barbul se vor ataşa grupării formate în jurul fruntaşilor de la Sibiu: Octavian Goga, Onisifor Ghibu şi Arad: Ion Suciu, Petru Groza, Eugen Costina, fraţii Imbroane, fraţii Iacob, care doreau ca ardelenii să se alipească unei formaţiuni politice din Vechiul Regat, Partidul Naţional reprezentând în viziunea lor trecutul, iar existenţa Consiliului Dirigent de la Sibiu o contestau.[17]

Eugen Pavel Barbul
în mijlocul colectivului bibliotecii universitare
din Cluj în anul 1935

În 1920, în timpul guvernării Averescu (13 martie 1920 - 17 decembrie 1921), Eugen Pavel Barbul a fost numit director al B.C.U. din Cluj Napoca, primul român în această funcţie, pe care o va deţine până în anul 1935, când a fost pensionat. Povestea pensionării sale ţine mai mult de culisele politicii dâmboviţene. Rectorul Florian Ştefănescu-Goangă ducea o politică duşmănoasă împotriva lui Eugen Pavel Barbul, căutând să-l înlocuiască.

[16] Lucreţia Barbul, ***Amintiri despre România Mare***, în ***Magazin istoric***, Bucureşti, nr. 2 (443), februarie 2004, p. 53-58.

[17] ***Ibidem***, nr. 5 (446), mai 2004, p. 85.

BDD-A30297 © 2013 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:42:37 UTC)

Uzând de funcţia de subsecretar de stat la Educaţie Naţională, biblioteca a fost declarată institut administrativ, al cărui personal putea fi pensionat la vârsta de 60 de ani. O dată cu pierderea statutului instituţiei, mai mulţi profesori şi-au pierdut gradaţii şi drepturi, directorul Eugen Pavel fiind trimis cu data de 1 septembrie 1935 la pensie. Astfel că familia Barbul s-a mutat în Bucureşti.[18]

În articolul ***Habent fata sua libelli et bibliothecarii. Gyalui Farkas életútja és könyvtártani munkássága***, dedicat personalităţii fostului director al bibliotecii universitare clujene, Gyalui Farkas, referitor la activitatea bibliotecii după 1920 se consemnează faptul că „*activitatea decurge - trebuie s-o spunem cu părere de rău - cu un sprijin material mai mare decât înainte. Directorul român, Eugen Barbul, educat în cultura maghiară, a recunoscut marea importanţă a bibliotecii din punct de vedere românesc şi astăzi aceasta este biblioteca cea mai mare, mai modern structurată şi mai bine organizată din România*." Gyalui Farkas - martorul cel mai apropiat şi mai competent al evenimentelor - a comentat astfel acest avânt: „*Ferdinand I* [...], *mare bibliofil a îndrăgit biblioteca şi la cererea mea i-a devenit apărător până la moarte. În acelaşi mod şi Carol al II-lea, care a învăţat în America să îndrăgească bibliotecile*."[19]

În perioada cât Eugen Barbul a fost conducătorul Bibliotecii Universităţii, instituţia „*a ajuns să deţină cea mai cuprinzătoare colecţie de cărţi şi periodice româneşti din Ardeal şi cea mai bogată colecţie de cărţi vechi româneşti apărute înainte de 1830, cu multe piese unice, după Biblioteca Academiei Române din Bucureşti*." De asemenea, „*a sprijinit deschiderea unei Biblioteci Populare, într-un spaţiu al bibliotecii special destinat accesului la lectură al categoriilor defavorizate de cititori, şi organizarea, începând din anul 1923, de expoziţii pe diverse teme de larg*

[18] ***Ibidem***, nr. 7 (448), iulie 2004, p. 82-83.

[19] Winis Nándorné, ***A Kolozsvári Egyetemi Könyvtár román kézre jutása***, Pécs, Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetem, 1933, p. 1-7; Scrisoarea lui Gyalui Farkas către Pekár Gyula, Cluj, 16 ianuarie 1934, Fondul de manuscrise al Bibliotecii Naţionale Ungare Szechenyi, Apud Pogányné Rózsa Gabriella, ***Habent fata sua libelli et bibliothecarii. Gyalui Farkas életútja és könyvtártani munkássága***, în ***Könyvtári Figyelő***, anul 50, nr. 4, 2004.

BDD-A30297 © 2013 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:42:37 UTC)

interes cultural. A obţinut diferite distincţii şi decoraţii ale statelor român, francez, austriac şi polonez."[20] A fost preocupat nu numai de reorganizarea activităţilor specifice bibliotecii - prelucrarea fondului de carte şi periodice -, ci şi de problemele privind spaţiul, supraetajând clădirea.

Dintr-o cerere adresată rectorului Universităţii din Cluj, Constantin Daicoviciu, în care îşi revendica dreptul la pensie în anul 1957, aflăm direct de la Eugen Barbul care au fost principalele sale realizări la cârma bibliotecii clujene. Realizările sale în cadrul instituţiei se regăsesc, de altfel, în lucrarea ***Biblioteca Universităţii Regele Ferdinand I din Cluj***,[21] care este o „oglindă" a activităţii sale la biblioteca clujeană în perioada 1920-1935.

Primul capitol al volumului începe cu un istoric al întemeierii bibliotecii şi continuă cu descrierea şi schiţele noului local. Urmează apoi aspecte ale intrării bibliotecii în stăpânire românească, cu referire la înzestrarea bibliotecii cu cărţi româneşti (donaţiile Sion, Hossu, Marţian etc.) şi străine, pagini despre imprimatele legale şi schimbul internaţional.[22]

Capitolul al doilea cuprinde pagini despre organizarea bibliotecii şi personalul acesteia, despre prelucrarea volumelor şi modalitatea lor de consultare şi împrumut, expoziţii şi conferinţe. În subcapitolul ***Vizitatorii Bibliotecii*** se menţionează personalităţile de seamă care şi-au înscris numele în albumul instituţiei; dintre aceştia îi amintim pe: Regele Ferdinand I, Regina Maria, Principele Moştenitor Carol, Principesa Elisabeta, Prinţul Nicolae, Principesa Ileana, Duiliu Zamfirescu, Generalul Averescu, Octavian Goga, Petru Groza etc.

Capitolul al treilea cuprinde mai multe subcapitole: ***Biblioteca Românească Veche***, ***Cărţi necunoscute (comunicări)***, ***Secţia***

---

[20] http://www.bjc.ro/new/fisierehtml/lectura si biblioteca publica la cluj /dictionar.htm - ***Contribuţii clujene la dezvoltarea ştiinţei bibliologice - Dicţionar esenţial***.

[21] Eugen Barbul, ***Biblioteca Universităţii Regele Ferdinand I din Cluj***, Cluj, Tipografia Cartea Românească, 1935, 148 p.

[22] ***Ibidem***, p. 48.

BDD-A30297 © 2013 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:42:37 UTC)

***manuscriptelor, Archiva, Biblioteca Unguresc*ă *veche, Colecţiunea incunabulelor, Sala operilor de art*ă.

Eugen Barbul a fost preocupat şi de înfiinţarea Asociaţiei bibliotecarilor din ţară, după cum reiese din următorul text, din iulie 1924.[23]

În anii 1919-1920, 1920-1921 şi 1926-1927 a fost deputat, din partea formaţiunii averescane, în Parlamentul României. În anul 1927, Eugen Barbul a fost decorat cu *Ordinul Steaua României în grad de ofiţer*.[24] Presa locală sătmăreană atestă faptul că familia Barbul era implicată în viaţa cultural-naţională; astfel, ştim că Lucreţia Barbul a fost foarte activă în cadrul „Asociaţiei Româncelor Sătmărence," ea fiind, de fapt, iniţiatoare şi preşedintă a acestei instituţii, cu frumoase realizări în interbelicul sătmărean.[25]

Lucreţia şi Eugen Barbul, în momente de relaxare

În deceniul IV al secolului XX, chiar şi după pensionare, s-a menţinut în cercul politic de apropiaţi ai lui Octavian Goga. S-a numărat printre colaboratorii la ***Plugul***, publicaţie a Partidului Naţional Agrar, transformat ulterior în Partidul Naţional Creştin.

---

[23] Nedelcu Oprea, ***Asociaţia bibliotecarilor din România***, în ***Asociaţia - buletin informativ pentru bibliotecile publice din jud. Galaţi***, I, nr. 1, 2005, p. 5. *Apud* Drd. Adriana Szekely, ***Ce este o asociaţie şi cum poate ajuta ea bibliotecarii din România?*** (I), http://www.bcucluj.ro/bibliorev/arhiva/nr17/info-focus3.html

[24] ***Voinţa poporului***, Satu Mare, an I, nr. 9, 22 aprilie 1927, p. 4.

[25] ***Idem***, an I, nr. 5, 6 aprilie 1927, p. 2; ***Satu Mare***, Satu Mare, an XIV, nr. 41, 25 sept. 1932, p. 2.

BDD-A30297 © 2013 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:42:37 UTC)

După cum se ştie, o dată cu prăbuşirea graniţelor României Mari, Biblioteca Centrală Universitară din Cluj se mută la Sibiu. Un număr de 18 dosare din arhiva sa, constituită în perioada cât a fost director al Bibliotecii Centrale Universitare, cuprinzând documente emise în intervalul 1829-1941, au ajuns, după multe peripeţii, la Moscova.[26]

Edificatoare pentru drama trăită de poporul român după evenimentele din 1940 este şi corespondenţa[27] dintre Eugen Barbul şi Hóman Bálint,[28] publicată de Glatz Ferenc[29] în revista ***Hungaria***. Redăm şi noi, în traducere, un fragment al acestei atât de grăitoare corespondenţe, mai cu seamă pentru faptul că ea scoate în evidenţă patriotismul, dar şi voinţa lui Barbul de conciliere dintre popoarele român şi maghiar.

Articolul intitulat de Glatz Ferenc - „*respectându-şi reciproc credinţa, limba, independenţa, libertatea*" parafrazându-l pe Eugen Barbul - ***Corespondenţa lui Hóman Bálint şi Eugen Barbul în 1940-1941*** - ilustrează simţămintele şi „*furtunile spirituale*" a doi foşti prieteni, intelectuali, oameni politici, care nu s-au mai întâlnit din 1918, după evenimentele din 1940. Textul începe cu o

---

[26] Documentele se păstrează la Osobîi Arhiv, Fond 495, opis 1, cf. Gheorghe Buzatu, ***Românii în arhivele Kremlinului***, Bucureşti, 1996, p. 177.

[27] Glatz Ferenc, „*...tisztelve egymás hitét, nyelvét, függetlenségét, szabadságát...*" [(*Barbul Jenő-Hóman Bálint levelezése / Corespondenţa dintre Eugen Barbul - Hóman Bálint*), ***História***, 1984, an 6, nr. 5-6, 1984, p. 40-42.

[28] **Hóman Bálint** (Budapesta, 1885-Vác, 1951), istoric, profesor universitar, politician cultural, membru al Academiei Maghiare de Ştiinţe (director al acesteia între anii 1933-1945). Primul său loc de muncă a fost la Biblioteca universitară din Budapesta, unde a devenit director, din 1915. A mai fost director al Bibliotecii Naţionale Széchényi şi director general al Muzeului Naţional Maghiar. Lucrarea sa de căpătâi este considerată ***A magyar történetírás új útja***.

[29] **Glatz Ferenc** (Csepel, 1941), istoric maghiar, profesor universitar, membru al Academiei Maghiare de Ştiinţe, între 1996-2002 preşedinte al acesteia. Între 1989 - 1990 ministru al culturii, din 2001 director al Institutului de Istorie din cadrul Academiei Maghiare de Ştiinţe. Este redactorul şef al lucrării ***A Magyar Tudományos Akadémia tagjai 1825-2002 I. (A-H)***. Din 1979, redactor al publicaţiei ***História***, devenind apoi redactor şef al acesteia.

BDD-A30297 © 2013 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:42:37 UTC)

succintă prezentare a situaţiei politice, şi continuă prin prezentarea celor doi corespondenţi şi a prieteniei lor, în anii când amândoi lucrau la Biblioteca Universităţii din Budapesta, Hóman, mai tânăr fiind cu 12 ani decât Barbul, succedându-l pe acesta pas cu pas pe scara ierarhică a funcţiei de bibliotecar universitar.

Hóman, istoric şi om de ştiinţă - considerat unul dintre cei mai talentaţi intelectuali ai pleiadei de tineri bibliotecari formaţi sub îndrumarea directorului, criticul literar Ferenczi Zoltán -, publică de timpuriu mai multe articole în reviste ştiinţifice, devine membru al mai multor societăţi; trăieşte o viaţă socială intensă.[30] Amândoi scriau în publicaţiile ***A Cél*** şi ***Szent-Lőrinci Céllövészet Lapja***, la care Barbul era redactor-şef. Cei doi buni prieteni stăteau pe aceeaşi stradă, nu departe de bibliotecă. După război, Barbul se reîntoarce acasă şi am văzut ce fel de evoluţie a avut.

După război, Hóman Bálint a avut o carieră ştiinţifică strălucită şi rapidă. Tot atât de rapidă a fost şi cariera sa politică, dar îndreptată spre un făgaş greşit. În anii 1920 a fost director de bibliotecă şi apoi de muzeu. Scrie împreună cu Székfü Gyula lucrarea reprezentativă pentru epoca sa, ***Magyar Történet***. În 1932, în guvernul lui Gömbös Gyula, este ministru al cultelor şi învăţământului. Cu excepţia unui singur an, până în 1942 este membru al guvernului. Astfel, în 1940, el se găseşte la cârma VKM, în guvernul lui Teleki Pál, în timpul căderii graniţelor României.

Ca istoric, era convins că problema cheie a politicii maghiare consta în obţinerea teritoriilor pierdute de Ungaria istorică, ţelurile revizioniste care nu puteau fi atinse, în opinia sa, decât exclusiv alături de Hitler. Dintr-un bine văzut om de ştiinţă, ajunge un exponent de dreapta al guvernului. Totuşi, pe alocuri, îşi păstrează unele rămăşiţe ale principiilor sale liberale. Astfel, pe tărâmul politicii naţionale, este de părere că, pentru ca populaţia slovacă şi română să se simtă legată de statul maghiar (format), trebuie să i se asigure bazele existenţei lor naţionale.

Redăm, în continuare, în traducerea noastră (Marta Cordea), fragmente din corespondenţa dintre cei doi.

---

[30] Krúdy Gyula, ***A vörös postakocsi***.

BDD-A30297 © 2013 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:42:37 UTC)

Prima scrisoare a lui Barbul către Hóman.

„Mi s-a comunicat că, cu ocazia ultimei vizite oficiale făcute în Cluj, ai vizitat biblioteca universitară şi că acolo ţi-ai manifestat mulţumirea asupra celor găsite acolo în bună rânduială şi curăţenie. Am auzit că te-ai bucurat în mod deosebit să-i găseşti printre funcţionari şi pe cei din vechea gardă maghiară, pe care, în 1919, guvernul român i-a preluat şi i-a păstrat până la capăt în înaltele lor funcţii.

După cum bine ştii, timp de 15 ani, între 1920 - septembrie 1935, am fost directorul bibliotecii şi m-am străduit, cu concursul colegilor de muncă, să o ridic la nivel european.

Potrivit intenţiei guvernelor mele, am păstrat din personal, în exclusivitate pe toţi acei din personal care au depus jurământul obligatoriu şi niciodată n-am făcut deosebire între colegii mei maghiari şi români, în detrimentul primilor. După cum am auzit, acest lucru a fost confirmat în unanimitate de funcţionarii maghiari şi au subliniat că le-am fost un conducător sever, dar binevoitor şi drept. [...]

Această prietenie mă îndreptăţeşte să te „caut" cu rândurile de faţă şi să te întreb, după experienţa ta de la Cluj, ce părere ai referitor la modul crâncen de purtare de care are parte populaţia română nefericită din Transilvania retrocedată. Căci, cu inima îndurerată, am aflat cum sunt ucişi oameni nevinovaţi, neînarmaţi, femei, copii. În ce mod au fost deposedaţi de avere, în ce mod umilitor au fost închişi în vagoane de tren intelectualii români. Episcopi, preoţi, doamne, copii - toţi la un loc, câte 40 într-un vagon şi ţinuţi fără apă şi hrană, timp de 2-3 zile pe şine, până ce, chinuiţi, într-o stare în care urlau de chinuri, depuşi peste graniţă.

Dragă Bálint, te întreb în calitatea ta de ministru al culturii din Ungaria, şi în cea de autentic maghiar, cum se poate permite această procedură în secolul XX? Se potriveşte oare acest mod de purtare cu spiritul hotărârilor Curţii Decizionale de Justiţie de la Evian, care probabil a vrut să creeze pace şi prietenie între popoarele din Europa de Răsărit.

Noi, Bálint, în tinereţea noastră, visam la o prietenie maghiaro-română. Ne gândeam că acesta este pentru noi un interes comun. [În mijlocul atâtor popoare slave - un „ocean slav" - o mică insulă maghiaro-română, expusă la pieire naţională în cazul unei furtuni puternice]. În aceste condiţii, cum poate fi motivată, cum este permisă această procedură plină de ură, izvorâtă din răzbunare? Unde conduce aceasta? Pe teritoriul Transilvaniei alipite trăiesc cca 1.400.000 români. Poate fi exterminată toată această

BDD-A30297 © 2013 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:42:37 UTC)

uriașă mulțime? Unde am ajunge dacă guvernul român, tot din răzbunare, pe baza principiului politic „ochi pentru ochi" - „dinte pentru dinte" s-ar purta în mod asemănător cu maghiarii care trăiesc în România?"

Răspunsul lui Hóman, datat la 29 Ianuarie 1941

„*Eu îmi amintesc cu bucurie de anii petrecuți împreună la biblioteca universitară din Budapesta. Îmi amintesc și eu de discuțiile noastre referitoare la faptul că este nevoie ca poporul maghiar și român să se înțeleagă și să se sprijine reciproc. Din păcate, în locul apropierii sperate atunci, a urmat nu peste multă vreme o totală distanțare, nu din voința popoarelor, cât din voința oamenilor politici, dată de trecutul istoric* […] *Maghiarii din Transilvania au trebuit să îndure timp de 20 de ani mari umilințe și răniri neîndurătoare.* […] *Marea majoritate a „noilor domni" a folosit toate mijloacele ca poporului nostru maghiar să-i fie amărâtă viața pe pământul lui strămoșesc* […] *Eu însumi - prin mijloacele statului - m-am îngrijit să aduc învățători știutori de limbă română - în locul celor români, plecați benevol - ca nu cumva fiii poporului să ducă lipsă de educația în limba maternă. În raport cu adevăratele necesități m-am îngrijit de menținerea și inițierea școlilor medii. La universitatea din Cluj i-am admis pe studenții români.*

[N-a făcut discriminare nici între preoți, nici cu învățătorii români […].

Dacă au fost câteva sute de expulzați - în contrabalanță cu mii și mii de expulzați maghiari - și dacă în timpul acestora au fost lezate unele persoane, a fost doar un răspuns la faptul că din părțile de sud s-au refugiat la noi mii de maghiari, a căror viață a devenit de neîndurat din cauza hărțuirilor și care au fost atenționați să plece, chiar dacă nu prin intermediul unui act oficial. Despre ceea ce-mi scrii legat de femei, copii și oameni nevinovați, nu știu chiar nimic, poate doar din știrile răutăcioase date de presa și radioul din România.

Dă-mi voie, dragă Prietene, să-mi exprim sincera mirare că un Domn cultivat ca tine dă crezare la astfel de știri.

[Referitor la oamenii închiși în vagoane timp de mai multe zile]: *Înțeleg prea bine, căci în suflet mi se evocă amintirea evenimentelor de acum 20 de ani, când mii de maghiari expulzați, refugiați din fața prigoanei românilor, au stat timp de luni de zile în gările din Budapesta sau ale altor mari orașe.*"

BDD-A30297 © 2013 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:42:37 UTC)

A doua scrisoare a lui Eugen Barbul către Hóman

„*Dragă Bálint,*

Îmi pare nespus de rău că după citirea scrisorii tale am ajuns la concluzia că acea concepţie în interesul scopului pentru care te-am căutat şi în care credeam, este o utopie. Acum cred deja că o posibilă înţelegere maghiaro-română, a visa despre frăţietate, este un lucru sortit eşecului. […]

Tu, Bálint, eşti tânăr, cred că vei apuca încă vremea când toată lumea va accepta ce bine ar fi fost dacă aceste două naţiuni, maghiară şi română, care de secole trăiesc împreună în mijlocul oceanului slav, s-ar fi înţeles şi, în loc de ură, ar fi legat o prietenie veşnică, ar fi făcut o asociere de apărare şi de sfidare, «respectându-şi reciproc credinţa, limba, independenţa, libertatea»."

Eugen Pavel Barbul a fost preocupat şi de aspecte privind graiul şi dialectul din Ţara Oaşului. Cercetările sale s-au materializat în volumul ***Az avasvidéki nyelvjárás*** (*Graiul român din Ţara Oaşului*) (Tip. Soc. Franklin, Budapesta, 1900, 72 p.), în care prezintă date generale despre locuinţă, port, alimentaţie, datini de nuntă şi înmormântare, precum şi 54 de cântece şi strigături în limba română.

O lucrare originală a lui Eugen Barbul o reprezintă cea intitulată ***Costume româneşti din veacul al XVII-lea***.[31] În partea introductivă, autorul, aflat de 15 ani la cârma Bibliotecii Universităţii din Cluj, relatează cum a adunat pentru instituţie un număr însemnat de cărţi vechi româneşti, unele unicat, de mare valoare şi inedite, precum şi stampe, hărţi, documente, albume, aducând semnificative contribuţii la cunoaşterea istoriei neamului românesc. Spune Eugen Barbul în acest cuvânt introductiv: „*Aceste dovedesc că, deşi am avut parte de un trecut zbuciumat, deşi am fost veacuri întregi subjugaţi de opresorii noştri, genialitatea şi vitalitatea poporului român n-a putut fi învinsă, a rezistat tuturor vitregiilor sorţii, făcând alături de popoarele civilizate, un progres permanent, nu*

[31] ***Costume româneşti din veacul al XVII-lea***, Cluj, Tipografia „Lumina," 1935.

BDD-A30297 © 2013 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:42:37 UTC)

numai în viaţa de stat, socială şi economică, dar şi în cea culturală, contribuind cu un aport apreciabil la civilizaţia omenirei."[32]

În continuare, Eugen Barbul subliniază importanţa portului popular în reliefarea caracteristicilor unui popor, care „*trădează însuşirile sufleteşti, reprezintă bunul gust şi simţul estetic al unui popor. Neamul nostru a dat cu prisosinţă dovezi despre aceste însuşiri, deoarece costumul naţional românesc are reputaţia de a fi unul dintre costumele cele mai pitoreşti şi artistice*."[33]

În această broşură este arătată o perioadă din evoluţia portului românesc, prin publicarea dintr-un album dedicat mai multor porturi populare, costume româneşti din veacul al XVII-lea. Albumul din care au fost preluate imaginile, intitulat ***Kostümbilder-Buch***, se găseşte în fondul Bibliotecii Universităţii din Graz (Ms. II. 467) şi reprezintă „*un codice vechi pictat, un fel de album de costume de mare valoare din veacul al XVII-lea, care cuprinde 99 acvarele în mai multe culori, reprezentând diferite figuri, bărbaţi şi femei, în costume originale naţionale din aceeaşi epocă. Cele mai multe costume sunt din ţinuturile Transilvaniei, câteva din Moldova, din Bucureşti şi unele din Turcia*."[34]

Albumului aflat în biblioteca din Graz îi lipseşte pagina de titlu, iar autorul nu este indicat în niciun loc pe document. În vederea identificării autorului albumului, Eugen Barbul realizează o succintă comparaţie între acest album şi alte două albume asemănătoare,[35] prevăzute cu inscripţii germane. Pe baza caracteristicilor albumelor privind modul de executare a imaginilor şi inscripţionarea lor, autorul broşurii ajunge la concluzia că albumul din Graz şi cel al Muzeului din Budapesta sunt făcute de acelaşi pictor, probabil unul sas din Transilvania, dacă luăm în considerare faptul că majoritatea acvarelelor reprezintă figuri săseşti din Transilvania, iar

[32] ***Ibidem***, p. 3.

[33] ***Ibidem***.

[34] ***Ibidem***, p. 4.

[35] ***Costüme Bilder am Siebenburgen. Tabulae pictae et coloratae*** aflat în colecţiile Bibliotecii Muzeului Maghiar din Budapesta şi ***Imagines Nationum Ditionis Hungariae coloribus illuminatae***, aparţinând Academiei Maghiare din Budapesta.

BDD-A30297 © 2013 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:42:37 UTC)

inscripţiile sunt scrise într-o germană apropiată de dialectul săsesc din Ardeal.

Albumul, potrivit inscripţiei de pe el, a aparţinut Conventului din Pettau - Styria.[36] Cel care l-a descoperit în cursul cercetărilor sale şi l-a prezentat în periodicul ***Magyar Könyvszemle*** din anul 1885 a fost scriitorul Iosif Thim. Aflând astfel de existenţa albumului, direcţiunea Bibliotecii Universităţii din Cluj l-a împrumutat pentru 2 luni, timp în care imaginile au fost copiate de talentatul pictor clujean Gavril Simon.

Din cele 99 acvarele, 24 sunt figuri româneşti: ţărani, păstori, negustori, feţe bisericeşti din Transilvania şi Ţara Românească; valoarea albumului nu este dată de calitatea artistică a imaginilor, cât de valoarea lor documentară. Textul de sub imagini s-a realizat păstrând inscripţionarea germană, tradusă şi completată de autor cu descrierea amănunţită a fiecărei picturi şi, în unele cazuri, cu comentarii comparative (în cazul primei imagini, de exemplu, când face o paralelă între aceeaşi imagine şi textul de sub ea, prezentă şi în albumul din Graz şi în cel aparţinând Muzeului din Budapesta). Imaginile cu subiect românesc reprezintă: un porcar român din Ţara Românească, o româncă din Ţara Făgăraşului, un popă român de la sat, o jupânească din Sibiu, o ţărancă din Braşov, un preot român, un negustor român ambulant, un berar, un român din Haţeg, un păcurar român, un secretar român, o lăptăreasă, o româncă mergând la târg, un porcar român, un episcop român (prezentat ca cel mai reuşit „acvarel" din album), un călugăr, o călugăriţă, o ţărancă de rând.

Eugen Barbul a mai publicat: ***Catalogul Revistelor Bibliotecii Universităţii din Budapesta***, Budapesta, 1902, ***Capitole din istoria literaturii române***, 1912, ***A román történetirás 1820-ig*** (*Istoriografia română până la 1820*), Budapesta, 1912, ***Capitole din istoria literaturii române***, 1912, ***Szemere Miklós külpolitikai nyilatkozatai 1903-1918***, Budapesta, 1918, ***Mihai Viteazu. Chipuri şi documente***, Craiova, Rotogravura Scrisul Românesc, [1943].

[36] *Conventus Pettoviensis Ord. Praedicatorum*

BDD-A30297 © 2013 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:42:37 UTC)

Nu sunt de neglijat nici preocupările de traducător ale lui Eugen Pavel Barbul. A tradus poezia ***Votum Petőfianum*** *(Szabadság, szerelem)*, publicată în lucrarea ***Petőfi Almanach***, apărută în anul 1909 la Budapesta, sub îngrijirea lui dr. Ferenczi Zoltán (p. 17).[37]

A avut un fiu, Gheorghe (născut la 22 august 1915 în comuna Vârfurile, judeţul Arad, unde bunicul din partea mamei era notar), secretar al lui Ion Antonescu.[38] După studiile primare, pe care le-a urmat la Cluj, liceul l-a făcut la Viena şi Paris. A urmat dreptul la Cluj, iar în perioada 1936-1939 „*şi-a pregătit doctoratul la Universitatea „Friedrich Wilhelm" din Berlin*." Poetul şi omul politic Octavian Goga l-a pus în contact cu Arnold von Schickendanz, viceministru al lui Alfred Rosenberg, şeful departamentului ideologic al regimului naţional socialist, care i-a cerut detalii asupra unor oameni politici români dispuşi să colaboreze cu Germania. Gheorghe Barbul i-a propus pe generalul Ion Antonescu, prieten al lui Goga şi al familiei sale, şi pe Valer Pop, al cărui secretar va deveni în 1940. La sfârşitul acestui an va deveni, în urma unui concurs, ataşat de legaţie, fiind repartizat la cabinetul ministrului Afacerilor Străine, al cărui titular era Ion Antonescu; a fost de multe ori şi translatorul mareşalului.

După arestarea lui Ion Antonescu, a fost repartizat la Direcţia Politică a Ministerului Afacerilor Străine. În 1947 reuşeşte să plece din ţară, după ce aflase că va fi implicat în procesul lui Iuliu Maniu şi până în 1985 devine gazetar în Franţa. La împlinirea vârstei de 70 de ani a devenit pensionar al Casei Jurnaliştilor Francezi.

Având posibilitatea cunoaşterii activităţii mareşalului Ion Antonescu, a publicat ***Memorial Antonescu. Al treilea om al Axei***. Primul volum a apărut în 1950 la Paris, sub titlul ***Mémorial Antonesco. Le III-e homme de l'Axe***, Éditions de la Couronne. Informaţiile prezentate „*surprind prin veridicitatea şi corectitudinea lor. Lucrările ulterioare, bazate pe consultarea unor*

[37] Dorothea Sasu-Zimmermann, ***Petőfi în literatura română (1849-1973). Bibliografie critică***, Bucureşti, 1980, p. 106.

[38] Gheorghe Barbul, ***Memorial Antonescu. Al treilea om al Axei***, Iaşi, 1992.

BDD-A30297 © 2013 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:42:37 UTC)

importante fonduri arhivistice, româneşti şi străine, confirmă, în marea lor majoritate, aprecierile şi concluziile lui Barbul."[39]

În 1992 a apărut în Iaşi, la Editura Institutului European, lucrarea sa ***Memorial Antonescu. Al treilea om al Axei***. În prefaţa lucrării publicate pentru prima dată în limba română, V. F. Dobrinescu subliniază: „*Cartea lui Gh. Barbul, scrisă cu mult talent şi obiectivitate, reprezintă imaginea activităţii unui om cinstit, integru, pusă în slujba intereselor naţionale. Lucrarea reprezintă prima încercare a unui autor de a prezenta coordonatele esenţiale ale politicii antonesciene, exegetului lipsindu-i documentele, dar având avantajul participării directe.*"[40]

Gheorghe Barbul relatează în acest volum evenimentele petrecute în România în decursul celui de-al doilea război mondial, fiind o mărturie a autorului, nebazată pe documente. „*Martorul nu se poate sustrage nici propriilor sale opinii, nici publicului căruia i se adresează şi nu rămâne indiferent faţă de atmosfera care domneşte în jurul său. Un singur factor poate fi invocat în favoarea mea: unii mă tratează de detractor, alţii de apologet al lui Ion Antonescu. Să fi reuşit oare să adopt o poziţie de echilibru între cele două extreme? Să judece cine mă citeşte.*"[41]

În anul 2004, publicaţia ***Magazin istoric*** a găzduit în paginile sale un serial în 8 episoade dedicat unor fragmente din memoriile Lucreţiei Ionescu Barbul, scrise în obsedantul deceniu, pentru a fi expediate în lumea liberă, copiilor. Soarta a vrut ca documentele să rămână în ţară, un concurs fericit de împrejurări prilejuind redactorilor Gheorghe Neacşu şi Marian Ştefan publicarea lor în anul 2004. Interesant este că, odată cu publicarea ultimului episod din ***Memorii***, se anunţa şi decesul lui Gheorghe Barbul, întâmplat în luna iulie 2004.[42]

Se pare că Eugen Pavel a mai avut copiii: Nicolae - avocat în Bucureşti, apoi consilier economic al legaţiei României în Ankara; în anul 1946 a refuzat să se întoarcă în ţară; Eugen - avocat stagiar, Bucureşti, în

[39] ***Ibidem***, pp. XIII- XIV.

[40] ***Ibidem***, p. XVIII.

[41] ***Ibidem***, p. VIII.

[42] Marian Ştefan, ***Adio, domnule Barbul***, în ***Magazin istoric***, nr. 8 (449), august 2004, p. 80.

BDD-A30297 © 2013 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:42:37 UTC)

anul 1949 a reuşit să plece din ţară - şi Marioara - măritată cu Teodor Baniciu, decedat în 1925 (copii: Gheorghe şi Teodor), recăsătorită apoi cu Dr. Paul Barbateiu, preşedintele Tribunalului Cluj (copii: Maria-Ligia).

După toate probabilităţile, Eugen Pavel Barbul a trecut la cele veşnice în anul 1960, fiind înmormântat în Bucureşti, la cimitirul Bellu catolic. Comunitatea din localitatea natală i-a cinstit memoria, aşezând - în 6 martie 2005 - o placă comemorativă pe faţada şcolii generale.

Şi bibliotecarii sătmăreni au căutat să cinstească memoria ilustrului lor înaintaş, în anul 2009, când au fost vizitate atât localitatea Lipău, cât şi Pomi, locul unde s-au consacrat cei mai mulţi membri din merituoasa familie Barbul.[43]

[43] Viorel Câmpean, ***Pe urmele unor iluştri bibliologi***, în ***Biblioteca***, Bucureşti, an LXI, Serie nouă, an XX, nr. 4/2009, p. 82-83.

BDD-A30297 © 2013 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:42:37 UTC)